

ФАСИЛІТАЦІЯ ЗАСВОЄННЯ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ ЧЕРЕЗ УСНЕ МОВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

FACILITATION OF ACQUISITION OF PROFESSIONAL VOCABULARY THROUGH ORAL SPEECH IN STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES

Стаття присвячена висвітленню способів фасилітації засвоєння фахової лексики студентами економічних спеціальностей через групові вправи на усне мовлення. Актуальність теми зумовлена сучасною тенденцією до застосування предметно-інтегрованого навчання, що приділяє більшу увагу до формування фахових компетентностей таких як здатність проведення досліджень на відповідному рівні, навички використання інформаційних та комунікаційних технологій, здатність генерувати нові ідеї, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, тощо, через іноземну мову, в той час як протокол закритого інструкторського спостереження пропонує формувати предметні та іншомовні компетенції через комунікативні вправи у групах, що також сприяє засвоєнню фахового вокабуляру. Робота розглядає ряд вправ, що можуть бути використані на заняттях з іноземної мови: ділова гра як метод підготовленого мовлення, що відповідає поставленій ситуації та меті; кейс-стаді, що пропонує вирішення фахової проблеми із використанням наявного знання предмету та іноземної мови; оксфордські дебати, які спонукають використання більш складних лексико-граматичних конструкцій для обґрунтування думки; та проектне навчання, завдяки якому студенти формують нові знання як із фаху, так із іноземної мови. Порівняння описаних методів навчання усного мовлення показало наявність чи відсутність таких ознак як занурення у ситуацію, наближену до реальності, наявність тим-білдингу, наявність конфронтації, поглиблене вивчення ситуації, залучення критичного мислення, залучення творчих здібностей, опора на фонові знання предмету, формування нового знання, попередня підготовка, спонтанне мовлення. Більша увага до аспекту говоріння забезпечує впевненість під час комунікації у міжкультурному просторі навіть при наявності деяких неточностей на синтаксичному рівні мови. Різноманітні комбінації ділової гри, кейс-стаді, оксфордських дебатів та проектного навчання забезпечують більш повне охоплення компетенцій, що повинні бути сформовані у студентів економічних спеціальностей за запланованою освітньою програмою.

Ключові слова: групові вправи, предметно-інтегроване навчання, протокол закритого

інструкторського спостереження, усне мовлення, фахова лексика.

The article deals with revealing the techniques how to facilitate the acquisition of special vocabulary by the students of economy with the help of speaking assignments done in groups. The relevance of the topic chosen is justified by a contemporary trend to apply content integrated language learning, which attracts great attention to the competency-based training of students and the formation of such skills as the ability to carry out their own research of the highest quality, skills to use informational and communication technologies, the ability to generate their own ideas as well as to think abstractly, the ability to use general methods of logics such as analysis and synthesis, etc. The relevance of the work is also boosted by the implementation of sheltered instructions observation protocol, which suggests the formation of specialized and language competences by means of oral communication in small groups, thus, facilitating the acquisition of special vocabulary. The article considers a number of assignments that can be used at the lessons in a foreign language, namely, business role play as a method of prepared speaking within a particular situation and goal; case-study, which aims at discussing and solving a given issue using the knowledge of both the major and the language; Oxford debates promoting the implementation of comprehensive language means to provide reasoning of one's thoughts; project-based learning, which helps language learners to find new information and to promote new knowledge in both specialty and language. The comparison of the methods described revealed the presence or absence of the following characteristic featured: immersion into business situations close to real ones, team building, competition, detailed analysis of a situation, critical thinking, creativity, background knowledge backing, new knowledge formation, prepared speaking, spontaneous speaking. Close attention to speaking activities fosters confidence during intercultural communication even if some failures in speech are present. Various combinations of business role play, case-study, Oxford debates, and project-based learning provide for a better competences training, which is preplanned by the curriculum of the students studying economy.

Key words: group work, content integrated language learning, sheltered instruction observation protocol, speaking, special vocabulary.

УДК 371:881

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.15>

Михайлова Л.З.,

ст. викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Спрямованість української економіки на євроінтеграцію, все більше залучення спеціалістів у міжнародних проєктах, а також розширення можливостей аутсорсингу вимагають від українських спеціалістів володіння іноземною мовою на високому рівні. Велика частина успіху залежить від того, як на скільки чітко спеціаліст зможе сформулювати свою думку як у письмовому мовленні

(ведення бізнес кореспонденції, написання звітів та меморандумів), так і в усному (монологічне і діалогічне мовлення, уміння приймати участь у дебатах). Отже, формування іншомовної компетенції, словникового запасу зокрема, є однією із основоположних частин навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку іншомовної компетенції студентів непрофільних спеціальностей вже давно

набуло широкого розголосу у різноманітних аспектах як загального компетентнісного (Бедь В., Бібік Н., Пометун О.І.), так і окремих компетенцій: соціокультурної (Галацин К. О., Скрипник Н. І., Семенчук Ю. О.), комунікативної компетенції (Андрощук І. В., Ідрісов Б., Паламар Л. М.), тощо. Формування іншомовної компетенції студентів, що навчаються за освітніми програмами економічного характеру, розглядалися у роботах Коваль Т., Л. Михайленко, Наумчук Т., С. Николаєвої, тощо. Крім того, аспекти навчання іноземної мови студентам економічних спеціальностей висвітлювалися у руслі ролі спеціаліста на міжнародному ринку (Майборода Р. [5]), формування особистісних та моральних якостей студентів-економістів (Карпова О. О. [2], Максименко О. та Микал Т. [6]), використання новітніх технологій у процесі навчання (Лашченко М. А., Коваль О. Ю. [3]). Безпосередні аспекти вивчення іноземної мови представлені у доробках Тарнопольського О., що висвітлюють ідеї рецептивного засвоєння лексичного матеріалу без опори на текст [10, с. 31], Семенчук Ю. О., що пропонує розробку низки вправ на тренування фахової лексики через аудіювання, читання та письмо [7], а також розробку вправ із опорою на текст [8]. Проте, навчання лексичного матеріалу через усне мовлення для студентів економічних спеціальностей все ще потребує висвітлення.

Мета статті – висвітлити сучасні підходи до організації навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей, що вивчають іноземну мову, та виділити методи фасілітації засвоєння фахової лексики через усне мовлення.

Виклад основного матеріалу. Наявність різноманітних підходів до навчання іноземної мови студентам економічних спеціальностей свідчить про актуальність проблеми, але й одночасно вказує на нестачу всебічного підходу, що включав би формування комунікативних навичок та оптимізацію предметного навчання. Саме тому є актуальною сучасна тенденція дотримання методів предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) [13], що акцентує увагу на міждисциплінарному підході до викладання іноземної мови та організацію навчального процесу через сумісну роботу викладачів англійської мови та викладачів профільних дисциплін, яке, в свою чергу, дозволить більш чітко планувати завдання для уведення матеріалу, його опрацювання та перевірки [12, с. 65]. Згідно Б. Чернявському, інтегроване навчання в контексті підготовки студентів повинно формувати навички та вміння, необхідні для проведення професійної діяльності, та включати мовний матеріал і комплекс спеціальних мовленнєвих і комунікативних знань і умінь, включаючи міжкультурну комунікацію [11, с. 20]. Поряд із зазначеною методикою використовується протокол закритого інструкторського спостереження (SIOP) [15]. Останній

пропонує керівництво для оптимізації предметного навчання через іноземну мову, яке включає в себе вісім компонентів (планування, проведення та аналізу заняття) та обов'язкову наявність комбінації «предмет-мова» на кожному занятті. Залучення методів CLIL та SIOP доводять необхідність фокусувати увагу на предметному навчання та обов'язковому включенні таких вмінь як читання, аудіювання, говоріння та письма у навчальний процес. Одночасно з цим, протокол SIOP зауважує необхідність проведення більшої кількості завдань на усне мовлення для фасілітації засвоєння лексичного матеріалу.

Далі ми розглянемо можливі методи навчання усного мовлення в умовах роботи у групах та порівняємо наявні переваги.

Одним із найбільш розповсюджених методів закріплення фахової лексики є ділова гра як підвид рольової гри у контексті бізнесу. Ділова гра – це «форма і метод навчання, де моделюються предметний і соціальний аспекти змісту професійної діяльності» [4, с. 152], та яка використовується для тренування професійних вмінь та навичок через іноземну мову. Під час ділової гри студенти задіяють навички мовленнєві – аудіювання та говоріння, комунікативні – вміння вести діалог, реагувати на отримані повідомлення, аналізу та синтезу – виявлення проблеми, пропозиція рішення та планування часу для виконання поставленого завдання. Підготовлена ділова гра здебільшого виступає інструментом діагностики засвоєння матеріалу через розмовну практику, де роль викладача – моніторинг правильності обраного лексичного матеріалу, граматичних конструкцій та фонетики. Ділова гра, що виконується спонтанно, вводить студентів у стресову ситуацію, що наближує навчальну методику до реального контексту, та дозволяє студентам змодельовувати ситуації взаємодії, суперництва і конкуренції між активно діючими особами. Спонтанна ділова гра виявляє можливі пробіли як у предметній сфері, так і у мовній компетенції. Роль викладача в цьому випадку ускладнюється потребою у модерації ситуації, що моделюється. Спостереження за групою студентів-менеджерів, яким було запропоновано змодельувати обговорення планування організації транснаціонального road show, виявив, що студентам вдалось проявити вміння визначення необхідних задач планування, розподілу завдань із урахуванням особистих якостей кожного учасника, але не змогли запланувати бюджет (предметний компонент, який вивчається попередньому курсі, має теоретичний характер, тому практичне використання знань виявилось неуспішним). Під час мовлення, взявши на себе певну роль, що передбачена у сценарії ділової гри, вони застосовували фахову лексику для висвітлення своєї позиції, обґрунтування думки, проте, спостерігалась невпевненість в обраних граматичних конструкціях та кліше, через яку

студент «випадав» із ролі та консультувався із викладачем. Таким чином, виконання завдання виявило, які аспекти предметного навчання та навчання іноземної мови потребують корекції.

Інший метод, що спонукає активно використовувати набутий лексичний матеріал, це кейс-стаді. Кейси або проблемне чи ситуативне навчання спрямовані на застосування знань предметної дисципліни для аналізу поданої інформації, пошуку нових даних та обговорення реальної або вигаданої ситуації. Для уведення кейсів викладач може використовувати опорні матеріали як текстового характеру, так і аудіо-візуальний ряд. Згідно із Т. Степурко та О. Ігнащук, метод кейсів поєднує засвоєний теоретичний матеріал із досвідом студентів [9, с. 71] і, таким чином, залучає фонові та нові знання з предмету та спонукає студентів знаходити відповідні еквіваленти в іноземній мові для обговорення. Наведено приклад. Викладач надає контекст в межах теми, що вивчається (національна мережа готелей має справу із плінністю кадрів та прогулами на фоні вільної структури управління, нераціонального розподілу ресурсів та незалучення їх персоналу у тренінги. На обговорення викладач виносить такі питання: 1. What are some reasons for low staff morale and motivation in companies? 2. How important is it for companies to have guidelines in place to ensure their employees are kept motivated? 3. What reason could be there for the staff's lack of motivation in X? What could be a probable development of the situation if nothing is changed? What ways out can you suggest?) Уведення контексту та перше питання створює основу для діагностики про уявлення студента про проблему загалом та наявність відповідної лексики у вокабулярі. Друге питання створює можливості для інформаційного пошуку та поглиблення знань предмету та мовних одиниць. Третє питання заохочує аналітичне та креативне мислення та вдосконалює навички як монологічного мовлення для висловлення своєї позиції, діалогічного мовлення для обговорення у групах та вміння працювати із аудиторією. На відміну від ділової гри метод кейсів не обмежує учасників навчального процесу контекстом (часом, ситуацією та ролями), натомість пропонує задіяти фонові знання, креативне мислення, а також надає більшу свободу у використанні мовних одиниць.

Використання методу оксфордських дебатів дозволяє розкрити проблему з декількох сторін, формуючи при цьому вміння вислуховувати, висловлювати згоду та протиріччя, аргументувати свою думку. За структурою оксфордські дебати комбінують елементи ділових гри, коли кожний учасник має певну роль – судді, модератора, учасника дебатів та аудиторії, кожній член якої має право висловити свою думку один раз, та кейс-стаді завдяки спонтанності мовлення на задану тематику. Було доведено, що такий вид завдання сприяє навичкам усного мовлення, адже

після презентації думки учасника дебатів та втручання аудиторії, мовлення студентів, що вступили у полеміку, збільшується в об'ємі, прискорюється, крім того вибір лексичних одиниць відбувається на користь більш складних та продуманих конструкцій [14]. Таким чином, дебати виступають інструментом синергії предметного навчання студентів економічних спеціальностей, занурюючи їх в контекст переговорів, сприяє соціокультурним навичкам та виступає засобом фасилітації засвоєння фахової лексики через усне мовлення.

Метод проєктного навчання підпорядковується обраній методології CLIL у термінах повної відповідності меті запланованої освітньої програми та компетенціям, які повинні бути сформовані в результаті курсу, на кшталт здатність проведення досліджень на відповідному рівні, навички використання інформаційних та комунікаційних технологій, здатність генерувати нові ідеї (креативність), здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, тощо. Важливим елементом цього методу є залучення студентів у процес оцінювання власної роботи та роботи інших груп. Це допомагає студентам упевнитися у власних компетенціях як предметних, так і іншомовних. Досвід використання предметного навчання із студентами четвертого курсу, що вивчають підприємництво і які повинні були розробити ідеї стартапу екологічного бізнесу, показав креативність, здатність аналізувати поточний стан економіки, наявні можливості екологічного підходу по виробництва; крім того, студенти демонстрували високу підготовленість і володіння лексичним матеріалом та навички презентації, вміння посилатися на графічну підтримку зокрема.

Порівняння описаних методів навчання усного мовлення показало наявність чи відсутність таких ознак як занурення у ситуацію, наближену до реальності, наявність тим-білдингу, наявність конфронтації, поглиблене вивчення ситуації, залучення критичного мислення, залучення творчих здібностей, опора на фонові знання предмету, формування нового знання, попередня підготовка, спонтанне мовлення. Результати порівняння представлені у таблиці 1.

Так, ми бачимо, що методи майже повністю відповідають потребам предметно-інтегрованого навчання. Формування нового знання у повній мірі присутня тільки при проєктному навчання завдяки пошуковій роботі студентів. Проте, елементи цієї характеристики є присутніми у кейс-стаді та оксфордських дебатах, оскільки студенти знаходять нові рішення для поставлених проблем на базі наявного у них знання.

Висновки. Залучення інтегрованого навчання та протоколу закритого спостереження у навчальний процес при формуванні навичок говоріння та використання фахової лексики виявляють такі

**Порівняльна характеристика методів навчання усного мовлення
для студентів економічних спеціальностей**

Характеристики	Ділова гра	Кейс-стаді	Оксфордські дебати	Проектне навчання
занурення у ситуацію, наближену до реальності	+	+	+	-
наявність тім-білдінгу	+	+	-	+
наявність конфронтації	+	+	+	-
поглиблене вивчення ситуації	-	+	+	+
залучення критичного мислення	-	+	+	+
залучення творчих здібностей	+	+	-	+
опора на фонові знання предмету	+	+	+	+
формування нового знання	-	+/-	+/-	+
попередня підготовка	+	-	-	+
спонтанне мовлення	-	+	+	-

переваги, як створення умов для тім-білдінгу, і конкурентної середовища навпаки, що максимально наближує заняття з іноземної мови до реального контексту. Більша увага до аспекту говоріння забезпечує впевненість під час комунікації у міжкультурному просторі навіть при наявності деяких неточностей на синтаксичному рівні мови. Різноманітні комбінації розглянутих моделей забезпечують більш повне охоплення компетенцій, що повинні бути сформовані у студентів економічних спеціальностей за запланованою освітньою програмою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Запотічна Р., Посохова А. Особливості навчання іноземної мови здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей неможливих закладів вищої освіти. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: збірник наукових статей / уклад. І. Ю. Сковронська*. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 60–64.
2. Карпова О. О. Особистісно-орієнтоване навчання студентів-економістів у процесі вивчення іноземної мови. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2011. С. 65–70. URL: <http://dspace.opcu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2960> (дата звернення 16.11.23)
3. Лашенко М. А., Коваль О. Ю. Новітня методика викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2021 р. № 79, Т. 1. С. 140–143.
4. Лобачук І. М. Ділова гра як ефективний засіб навчання студентів нелінгвістичних ВНЗ іноземної мови. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. Серія: Педагогічні та історичні науки, 2014. Вип. 118. С. 149–155.
5. Майборода Р. Конкуренентоспроможність, академічна та професійна мобільність студентів економічних спеціальностей у контексті вивчення іноземних мов. *Молодий вчений*. 2019. № 4.3 (68.3). С. 15–18.
6. Максименко О., Микал Т. Про морально-ціннісний складник у підготовці студентів-економістів до міжкультурної комунікації німецькою мовою. *ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана»*. 2016. С. 185–189.
7. Семенчук Ю. О. Вправи для навчання студентів-економістів термінологічної лексики в процесі аудіювання фахових текстів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки, 2013. № 111. С. 279–282.
8. Семенчук Ю. О. Комплекс вправ для навчання студентів економічних спеціальностей англійської термінологічної лексики. *Іноземні мови*, 2004. Вип. 3. С. 24–32.
9. Степурко Т., Ігнашук О. Кейс-стаді як метод викладання управлінських дисциплін в охороні здоров'я. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму / гол. ред. В. Буяшенко*, 2017. № 1. С. 71–77.
10. Тарнопольський О.Б. Методика навчання англійської мови на 2 курсі технічного ВНЗ. Київ: Вища школа, 1993. 167 с.
11. Чернявський Б. Впровадження концепції інтегрованого навчання в контексті іншомовної підготовки майбутніх економістів. *Sciences of Europe*, 2021. № 63. С. 18–20.
12. Kholmohortseva I., Avdieienko I. On peculiarities of choosing supplementary texts in ESP classroom. *ELT in Ukraine: New Ways to Success: Book of Conference Papers/ Comp. A. Radu. Eds. A. Radu, L. Kuznetsova*. Lviv: ПП «Марусич», 2018. P. 64–66.
13. Kotova A., Serdiuk V., Avdieienko I., Lenska O., Ivaniga O. Integration of Content and Language Integrated Learning elements in the Education of Nonlinguistic Specialty Students by means of IT. *INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. V. 3., 2020. P.134–144.
14. Majidis A. el, Graaff R. de, Janssen D. Debate as a pedagogical tool for developing language speaking skills in second language education. *Language Teaching Research*. SAGE Publications, 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/13621688211050619> (дата звернення 17.11.23)
15. Short J. D., Echevarria J. The Sheltered Instruction Observation Protocol: A Tool for Teacher-Researcher Collaboration and Professional Development. UC Berkeley: Center for Research on Education, Diversity and Excellence, 1999. URL: <https://escholarship.org/uc/item/8s59w1jc> (дата звернення 15.11.23)